

[Ἡ ἱστορικὴ καὶ λαογραφικὴ ἐν γένει ἔρευνα τῶν Νέων Ἑλληνικῶν Χωρῶν ἤρχισε νὰ ἀπασχολῇ καὶ δέον ἐπὶ πολὺ νὰ ἀπασχολήσῃ τοὺς Ἕλληνας ἱστοριογράφους καὶ λογοτέχνας. Ἡθῆ, ἔθιμα, μορφαί, τύποι, ἐνδυμασίαι, παραδόσεις, θρύλοι, ἄσματα, προλήψεις, σύμβολα, ἰδανικά, ἀκόμη δὲ καὶ τὰ κατὰ τόπους γλωσσικά ἰδιώματα, ὅλη ἡ ζωὴ τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν πόλεων καὶ τῶν βουνῶν, ὅπου ἐπλανᾶτο καὶ ἐστέναζε καὶ ὄνειροπόλοι τὸ Πάσχα τῆς Ἀναστάσεως ἢ Ἐθνικῆς Ψυχῆ — ὅλαι αἱ ἐκδηλώσεις ζωῆς βασανισμένης τόσων αἰῶνων, πρέπει νὰ ἀποκρυσταλλωθῶν ὡς μνημεῖα πολῦτιμα διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς φυλῆς. Καὶ τόσῳ μᾶλλον, καθόσον ὁ νεώτερος ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, ὁ ἁγαδαίως εἰσχωρῶν εἰς τὰς ἀνακτηθείσας χώρας, θὰ μεταβάλλῃ συντόμως, σήμερον ἢ αὔριον, τὴν φυσιογνωμίαν καὶ τὴν ἔκφρασιν τῆς χθῆς. Ἐκ τῆς ἀρχῆς ταύτης ἐμπνεομένη ἢ Διευθύνσις τοῦ «Ἡμερολογίου» ἐννοεῖ νὰ ἀφιερῶσθαι ὄχι ὀλίγας λαογραφικὰς καὶ ἠθογραφικὰς σελίδας, παραστατικὰς τῆς τέως ἀλυτρώτου Ἑλλάδος. Οὐτως, μία ἐκτάκτως περιεργος καὶ ἐνδιαφέρουσα μορφή ἐκ τοῦ κύκλου τῶν κατὰ τῆς τουρκικῆς τυραννίας προμάχων ὑπῆρξε καὶ ἡ *Καπετὰν Περιστέρα*, τῆς ὁποίας παλαιὰν εἰκόνα μετὰ πολλοῦ κόπου ἠδυνήθημεν νὰ ἀνεύρωμεν, ὅπως τὴν γνωρίσωμεν καὶ οἱ πολυπληθεῖς ἀνά τὸν ἑλληνισμὸν ἀναγνώσται ἡμῶν. Ἀντὶ ἄλλης δὲ βιογραφικῆς σημειώσεως ἐπροτιμήσαμεν νὰ παραθέσωμεν τὴν κάτωθι ὠραίαν καὶ χαρακτηριστικὴν περιγραφὴν τοῦ κ. Μελά, ἣν ἔγραψε κατὰ τὴν ἀνά τὴν Μακεδονίαν περιοδεῖαν του.]

Η ΚΑΠΕΤΑΝ ΠΕΡΙΣΤΕΡΑ

ΤΑΝ τὰ γεγονότα τοῦ ὀσσοτουρκικοῦ πολέμου ἐπροκάλεσαν τὴν γνωστὴν ἀνταρτικὴν δρασίαν τῆς τότε πολὺ μικρᾶς Ἑλλάδος, οἱ βράχοι τῆς Σιατίστης ἔδωσαν ἄσυλον εἰς πολλοὺς ἀνδρείους ὀπλαρχηγούς ὡς ὁ καπετὰν Λεωνίδα, ὁ Νταβέλης, ὁ Σπανός, κ' ἔγιναν μάρτυρες πολλῶν ἡρωϊκῶν συμπλοκῶν τῶν ἑλληνικῶν σωμάτων πρὸς τουρκικὰ καὶ ἀλβανικὰ ἀποσπάσματα. Τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πολλοὶ νέοι Σιατιστεῖς, ἠλεκτριζόμενοι ἀπὸ τὴν λεβεντιὰν τῶν ἀνταρτῶν, ἄφηναν τὴν τσοπάνικην ἀγκλίτσαν ἢ τὸ τσαπί, ἔπαιρναν τὰ ὄπλα κ' ἔβγαιναν εἰς τὰ μακεδονικὰ βουνά, διὰ νὰ συνεχίσουν τὴν θεῖαν Ἐποποιίαν τοῦ Εἰκοσιένα. Μεταξὺ τῶν νέων αὐτῶν ἓνας κάποιος Κράκας, ἀμπελουργὸς ἀπὸ τὴν Γεράνειαν, ἠκολούθησε τὸν καπετὰν Σπανὸν κ' ἐπολέμησε μαζί του ἡρωϊκώτατα ἐναντίον τῶν τουρκικῶν ἀποσπασμάτων τῆς Λαψίστης, τῶν Γρεβενῶν καὶ τῆς Βερροίας. Μετὰ

τὸν φόνον τοῦ ἀρχηγοῦ ὅμως, ὅταν τὸ σῶμα διεσπάσθη κ' ἐμοι-
ράσθηκεν εἰς μικρὰς συμμορίας, αἱ ὁποῖαι δὲν περιεφρόνουν
πολλάκις καὶ τὴν ἀπλὴν ληστείαν, ὁ Κράκας αὐτὸς εὐρέθη κα-
πετάνιος ἐπὶ κεφαλῆς δέκα ἕως δεκαπέντε παλληκαριῶν. Κατὰ
τὰς βροχεράς καὶ ἀσελήνους νύκτας, ἀλλὰ καὶ μὲ πανσέληνον
ἐπίσης, οἱ γεροντότεροι ἀπὸ τοὺς Σιατιστεῖς ἐνθυμοῦνται ἀκόμη

Ἡ ἡρώϊς τῆς Σιατιστῆς καπετάν Περισιτέρα

τὸν γενναῖον ὄπλαρχηγὸν ποῦ γλυστροῦσε μαζί μὲ τὸ σῶμα του
μέχρι τοῦ πατρικοῦ του σπιτιοῦ εἰς τὴν Γεράνειαν, διὰ νὰ ἀνα-
παυθῆ καὶ νὰ φύγῃ πάλιν τὴν αὐγὴν εἰς ἀναζήτησιν κινδύνων,
περιπετειῶν, λιρῶν καὶ δόξης.

Ἡ Περισιτέρα ἦτο ἀδελφὴ τοῦ Κράκα. Καὶ εἶτε διότι τὴν
ἐβασάνιζαν οἱ Τούρκοι ὡς συγγενὴ ἀντάρτου, εἶτε διότι συνέ-
λαβε σφοδρὸν ἐρωτικὸν πάθος πρὸς κάποιον ἀπὸ τοὺς ἀνδρεῖους
τοῦ ἀδελφοῦ τῆς, ἐφόρσε τὴν στολὴν καὶ τὰ ἄρματα τοῦ ἀν-

τάρτου και μίαν νύκτα ἠκολούθησε τὸ σῶμα εἰς τὰ βουνά. Ἄλλ' ὡς Ἀμαζόνος τὸ ἄστρον τῆς ἔμεσουράνησεν ὅταν ὁ ἀδελφός τῆς, συλληφθεὶς μετὰ προδοσίαν ἐνὸς χωρικοῦ, ἐθανατώθη ἀπὸ τοὺς Τούρκους, οἱ ὅποιοι ἐξέσχισαν εἰς λωρίδας τὸ δέσμα του. Ἡ Περιστέρα ἐγινε λέαινα. Ἀνέλαβεν αὐτὴ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ σώματος καὶ ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἐτιμώρησε μὲ τὸν παραδειγματικώτερον τῶν θανάτων τὸν προδότην καὶ τοὺς φονεῖς τοῦ ἀδελφοῦ τῆς. Ἐπὶ ἕξ μῆνας ἔκτοτε κανεῖς τοῦρκος στρατιωτικὸς δὲν ἠμποροῦσε νὰ κοιμᾶται ἤσυχος. Ἀπιστεύτως γενναία, πολυμήχανος καὶ ἀποφασιστικὴ, ἐτρομοκράτει τὴν ἐπαρχίαν εἰς ἀκτῖνα ἑκατοντάδων χιλιόμετρων, ἡ κόρη αὐτῆς, πρὸς τὴν ὁποίαν, ἐπὶ τέλους, ἠναγκάσθη νὰ συνθηκολογήσῃ μία ὀλόκληρος αὐτοκρατορία. Τῆς ἔδωσαν ἀμνηστειάν ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ κἀθεται φρόνιμα εἰς τὸ ἐξῆς. Ἔτσι μίαν παραμονὴν εἰκοστῆς πέμπτῆς Μαρτίου ἕνας πυροβολισμὸς ῥιφθεὶς εἰς τὴν ἀγορὰν εἰδοποιεῖ ὅτι κἀτι ἔκτακτον συμβαίνει. Ὅσοι ἐπρόλαβαν νὰ βγοῦν ἔστην πόρτα τοῦ μαγαζιοῦ τῶν, εἶδαν τὴν καπετὰν Περιστέρα μὲ τὸ ὄπλον ἀκόμη καπνίζον εἰς τὸ χέρι. Τὴν συνώδευε τοῦρκος στρατιώτης, ὁ ὁποῖος τὴν στιγμὴν ἐκείνην ἔβλεπε χάσκων.

— Δὲ μοῦ δίνεις τὸ ντουφέκι σου, καὺμένε; τοῦ εἶχεν εἰπῆ.

— Τί τὸ θέλεις;

— Νὰ ῥίξω μιὰ στὸν ἀέρα νὰ μάθῃ ἡ Σιατίστα πῶς ἦρθα!

Μετ' ὀλίγον μ' ἕνα σάλτον ἡ ἡρωὶς ἐπέρασε τὸ κατώφλιον τῆς Μητροπόλεως κ' εὐρέθη ὡς νὰ ἔπεσεν ἐξ οὐρανοῦ πρὸ τοῦ τότε μητροπολίτου Ἀγαθαγγέλου, ὁ ὁποῖος τὴν ἠυλόγησε, καὶ ποτὲ δὲν θὰ λησμονήσουν οἱ Σιατιστεῖς τὸν θαυμάσιον λόγον ποῦ ἐξεφώνησε τὴν ἄλλην ἡμέραν ἐπὶ παρουσίᾳ τῆς καὶ πρὸς τιμὴν τῆς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ ἁγίου Δημητρίου ὁ ἐνθουσιώδης ἐκεῖνος ἱεράρχης. Ἐκτοτε ἡ καπετὰν Περιστέρα ἐζοῦσεν ἤσυχα εἰς τὸ σπιτάκι τῆς. Μόνον ποῦ ἀγαποῦσε νὰ στολιῆζῃ τὸ γενναῖον τῆς στήθος μὲ χρυσὰ γιορντάνια καὶ ῥαμματιές ἀπὸ φλουριά καὶ νὰ διασχίξῃ τὴν πόλιν κατὰ τὰς ἐπισήμους ἡμέρας, ὡς ὄραμα λεβεντιάς, ὡς μία πρόκλησις πρὸς τὰ παλληκάρια, ὡς ἄφωνος ἀλλ' εὐγλωττος ὑπόμησις τοῦ ἡρωϊκοῦ ιδεώδους. Αὐτὰ δὲν ἄρρεσαν ὁμως εἰς τοὺς Τούρκους καὶ ἀπεφάσισαν νὰ τὴν ἐξοντώσουν. Αἰφνιδίως στρατιῶται περιεκύκλωσαν τὸ σπιτὶ τῆς. Ἄλλ' ὅταν ἐμπήκαν ἐπὶ τέλους κ' ἐπέρασαν κατὰ σειρὰν τὰ δωμάτια ἕνα πρὸς ἕνα, δὲν εὐρέθηκαν ψυχὴν. Ἡ καπετὰν Περιστέρα τοὺς εἶχε μυρισθῆ καὶ εἶχε πετάξει ἐν τῷ μεταξὺ πολὺ μακρυνά. Ἀπὸ μάνδρας εἰς μάνδραν ἔφθασε πηδῶντας ἔξω τῆς πόλεως, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, γρήγορη σὰν ζαρκάδι, εὐρέθη καὶ πάλιν εἰς Θεσσαλίαν, ὅπου ἔλαβε τὸ πεζότερον τέλος: Ὑπανδρεύθη. Τὴν στιγμὴν ποῦ ἤκουα τὴν ἱστορίαν τῆς, εἶχα ἐμπρὸς μου μίαν φωτογραφίαν τῆς. Ἔβλεπα καὶ δὲν ἐχόρταινα τὸ καλοδεμένον κ' εὐγραμμὸν σῶμα τῆς, τὸ ὁποῖον ἐφάνταζε περισσότερον μέσα εἰς τὸν κομπονὸν εὐζωνικὸν ντουλαμᾶν, τὸ πλούσιον στήθος τῆς,

τὸν καταρράκτην τῶν μαύρων μαλλιῶν, ποῦ ἔπεφταν λυτὰ πρὸς τοὺς τορνευτοὺς ὄμους, καὶ τέλος, κάτω ἀπὸ τὸ στραβὸ χροσοκέντητο φεσάκι, τὸ αὐστηρὸν πρόσωπον μὲ τὰ μαῦρα ζωηρότατα μάτια. Τὴν λυγερὴν μέσην ἔζωνε τὸ σπαθὶ καὶ μὲ τὸ δεξιὸ χέρι κρατοῦσε τὸ ντουφέκι, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ἐστηρίζετο μὲ ἀφέλειαν καὶ χάριν, καθὼς μία κυρία εἰς τὸ ὀμπρελλίνον της. Τίποτε δὲν μ' ἐξάφνιζεν. Ὅπως ὅλα τὰ φυσικά, δηλαδὴ τὰ τέλεια πλάσματα, ἡ καπετὰν Περιστερά ηἴταν γεννημένη γι' αὐτὰ ποῦ ἔκανε. Κρῖμα μόνον ποῦ δὲν ἀπέθανε ὅταν ἦτο καιρὸς, ὥστε νὰ μὴν καθαρίζῃ σήμερον πατάτες εἰς κανένα σπίτι τῆς Λαρίσσης, μὲ χέρια ῥικνὰ καὶ τρέμοντα καὶ πικρὰν νοσταλγίαν εἰς τὴν γεροντικὴν της καρδίαν.

(1914)

ΣΠ. ΜΕΛΑΣ

Τὰ κοριτσάκια τῆς ἐποχῆς

Ἡ Μαμά.— Τώρα ποῦ μεγάλωσες, Λιλίκα, δὲν θὰ θέλῃς βέβαια νὰ παίξης πλιὰ μὲ τ' ἀγόρια...

Ἡ Λιλίκα.— Ἰσα-ἴσα, μαμάκα, ὅσῳ μεγαλώνω, τόσῳ πλιὸ πολὺ μ' ἀρέσει νὰ παίξω μὲ τ' ἀγόρια...